

วิถีชีวิต

การสร้างดุลอำนาจภายในจิตวิญญาณตนเอง

ระพี สาคริก

บทนำ

ปัจจุบันนี้ คนในสังคมส่วนใหญ่ มักนิยมใช้คำว่า **การสร้างดุลอำนาจ** กันอย่างกว้างขวาง หากใครมองเห็นสังขรณ์ของมนุษย์และสังคมได้อย่างลึกซึ้งถึงรากฐาน น่าจะเห็นความจริงได้ลึกซึ้งยิ่งกว่านั้น

ก่อนที่จะคิดสร้างดุลอำนาจ น่าจะหวนกลับมาพิจารณาให้เห็นความจริงที่จิตใจตนเองก่อนอื่น น่าจะช่วยให้รู้ได้ว่า การสร้างดุลอำนาจที่อยู่ในจิตวิญญาณของแต่ละคน เป็นสิ่งที่กำหนดวิถีทางนำไปสู่ผลสำเร็จ ซึ่งเหตุการณ์นี้เกิดจาก ผู้คิดสร้างดุลอำนาจควรให้ความสำคัญในการเรียนรู้ความจริงจากใจตนเองก่อนอื่น ส่วนการสร้างดุลอำนาจจากภายนอกคงจะตามมาอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังนั้น การเข้าใจได้ว่า การสร้างดุล หมายรวมถึง การกำหนดให้กลุ่มบุคคลซึ่งนำมารวมกันอยู่หลากหลายเพื่อหวังให้เกิดกลุ่มความคิดสองด้านเท่านั้นไม่

อนึ่ง การหวังความชอบธรรม นั้น หากยังไม่หยั่งรู้ได้ลึกซึ้งถึงธรรมชาติ ซึ่งตนมีอยู่ในรากฐานจิตใจ ทำให้มุ่งออกไปกำหนดจากคนหรือกลุ่มคน ซึ่งไม่ใช่ตนเอง ความหวังที่จะให้เกิดความชอบธรรม นอกจากจะไม่อาจเป็นไปได้แล้ว ผลที่ปรากฏตามมาภายหลังน่าจะห่างจากความชอบธรรมมากขึ้น

การเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิตเท่าที่ผ่านมาแล้วนั้น ถ้าเป็นผู้มีนิสัยสนใจ ทบทวน สิ่งที่เกิดขึ้นแต่ละคน ผ่านผลกระทบมาแล้วในอดีต โดยพบความจริงจากใจตนเอง แทนการรับฟังจากภายนอก น่าจะนำไปสู่ผลสำเร็จ

แต่ช่วงหลังๆ ผลจากการศึกษาที่รับกระแสวัตถุนิยมจากภายนอกเข้ามาสร้างอิทธิพลทำลายความจริงจากใจตนเองของคนท้องถิ่น ทำให้เกิดภาวะสูญเสียขั้นในรากฐานจิตใจมากขึ้น คนผู้ผ่านการหลอหลอมมาจากสภาพแวดล้อมการศึกษาส่วนใหญ่ จึงมักมองข้ามความสำคัญของการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต

ยิ่งรากฐานธรรมชาติของผู้ที่เกิดมามีความอ่อนแอและตื่นเขินมากขึ้น ย่อมขาดความแข็งแกร่งที่จะรักษาความเป็นตัวของตัวเอง ซึ่งสามารถรู้เหตุรู้ผลได้อย่างชัดเจน เมื่อถูกอิทธิพลวัตถุเข้ามาสัมผัส แม้ไม่มากนัก ก็จะถูกกระแสเหล่านั้นกลบกลืนวิญญาณความเป็นคนไปได้โดยง่าย

รากฐานการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต

การเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต ซึ่งมีผลช่วยให้แต่ละคนสามารถรักษารากฐานตนเอง รวมทั้งช่วงเวลาที่ผ่านมา ช่วยให้เห็นร่องรอยลึกซึ้งและมั่นคงยิ่งขึ้น จึงเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของการดำเนิน

ชีวิต ซึ่งจะนำไปสู่ **การรู้คุณค่าความเป็นคนของตน** ทำให้การปฏิบัติที่จะก้าวต่อไปสู่นาคต สามารถสร้างประโยชน์สุขให้กับตัวเองร่วมเป็นหนึ่งเดียวกันกับความสงบสุขของสังคมอย่างได้ผล

จากพื้นฐานความจริงของทุกสิ่งทุกอย่าง หากพิจารณาเรียนรู้จากใจที่เป็นกลาง หรืออีกนัยหนึ่ง จากใจที่รู้ความจริงของธรรมชาติ ย่อมมองเห็นสองด้าน รวมทั้งรู้ว่าด้านซึ่งเป็นรากฐานอยู่ด้านไหน แต่ก็หาใช่ว่าอีกด้านหนึ่งไม่สำคัญ ในเมื่อความจริงได้ชี้ไว้อย่างชัดเจนว่า ความสำคัญที่สมบูรณ์ครบถ้วนย่อมมีทั้งด้านพื้นฐานและด้านซึ่งเป็นองค์ประกอบ

ถ้ามองจากภาพรวมของมนุษย์แต่ละคน จากรากฐานจิตใจที่เป็นกลาง น่าจะเห็นได้สองด้านเช่นกัน กล่าวคือ ด้านซึ่งเป็นพื้นฐานคือเงื่อนไขซึ่งปรากฏเป็นความจริงอยู่ในรากฐานจิตใจอย่างเป็นธรรมชาติของแต่ละคนมาตั้งแต่ก่อกำเนิด ส่วนอีกด้านหนึ่งได้แก่สภาพแวดล้อมซึ่งมีผลกระทบหล่อหลอมและปรุงแต่งจิตใจซึ่งเรียกกันว่า **สภาพแวดล้อมที่มีโอกาสสัมผัสในช่วงการดำเนินชีวิต**

ทั้งสองด้านมีผลรวมกันอย่างสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตให้มุ่งไปสู่ผล ไม่ว่าจะปรากฏเป็นความจริงออกมาอย่างไรก็ตาม ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นภาพรวมความหมายของคำว่า **อดีต** อันมีอยู่ในรากฐานจิตใจของแต่ละคนอย่างเป็นธรรมชาติ

ดังเช่นที่กล่าวกันว่า **บุญและกรรมของแต่ละคนไม่เหมือนกัน** หรืออีกนัยหนึ่งอาจกล่าวว่า **ธรรมชาติของมนุษย์แต่ละคนที่เกิดมาย่อมไม่เหมือนกัน** ดังนั้นหากมนุษย์ผู้เกิดมาแล้วมีการเรียนรู้ความจริงซึ่งกันและกันอย่างปราศจากความรู้สึกถึงข้อแตกต่างซึ่งอยู่ภายนอก โดยที่เข้าใจว่า **ทุกคนเป็นคนเหมือนตน** ปัญหาความแตกต่างซึ่งอยู่ภายในรากฐานจิตใจของแต่ละคน ย่อมสามารถก่อให้เกิดวิถีทาง นำไปสู่ความเข้าใจซึ่งกันและกัน ช่วยให้การดำเนินชีวิตร่วมกันมีความสุขมากขึ้น

เหตุผลในการเรียนรู้จากประสบการณ์ชีวิต

ก่อนอื่นใคร่ขอกล่าวจากใจจริงว่า การที่ผู้เขียนนำเรื่องราวจากประสบการณ์ชีวิตตัวเองกล่าวในโอกาสนี้ มีเหตุผลสืบเนื่องมาจากสิ่งสำคัญสองประการด้วยกัน คือ ประการแรก ธรรมชาติขจากรากฐานจิตใจตนเองถือความจริงเป็นที่ตั้งมาแต่เริ่มต้นการดำเนินชีวิต

ความจริงของแต่ละคนเกิดจากสิ่งซึ่งอยู่ในรากฐานจิตใจตนเอง ดังนั้นรากฐานจิตใจที่มีอิสระทำให้เปิดกว้าง สิ่งซึ่งปรากฏออกมาย่อมเป็นความจริงจากใจตนเองทุกเรื่อง ช่วยให้ผู้ทีแสดงออกมีความสุขใจ สิ่งนี้คือความหมายของคำว่า **ความจริงใจ** ผู้ที่รักความสุขย่อมนำไปปฏิบัติได้อย่างชัดเจนโดยตลอด และคงมุ่งมั่นรักษาสิ่งนี้ไว้ตลอดชีวิต

อีกประการหนึ่ง น่าจะได้แก่ **โอกาสในการเรียนรู้** ซึ่งเป็นธรรมชาติที่พบได้ในมุขกลับ ในเมื่อการแสดงออกจากรากฐานจิตใจจริงร่วมกับการได้รับผลสะท้อนกลับมากกระทบใจตนเอง หากรากฐานจิตใจเปิดกว้างอยู่แล้ว ย่อมรับความจริงได้ทุกเรื่อง

ดังที่กล่าวกันว่า **ความมีใจกว้าง** หรือ **ความมีน้ำใจโอบอ้อมอารี** มีน้ำใจให้กับเพื่อนมนุษย์อย่างกว้างขวาง ยิ่งเลยไปถึงคนต่างชาติต่างภาษา ต่างความคิด และต่างศาสนา ย่อมช่วยให้รากฐานจิตใจเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกันได้อย่างสนิทใจ

ประสบการณ์ชีวิตของผู้เขียนเรื่องนี้

ประวัติชีวิตในช่วงรอยต่อระหว่างวัยเด็กกับวัยเรียน

ขณะนี้ อายุของผู้เขียนกำลังใกล้ ๔๐ ปีเข้ามาเรื่อย ๆ แต่สิ่งซึ่งสำคัญที่สุด คงไม่ใช่การก้าวไปข้างหน้า ด้านเดียว หากตัวเองมีนิสัยหวนกลับไปค้นหาความจริงในอดีตอย่างเป็นธรรมชาติมาตลอด

ดังนั้น แม้ว่าอายุจะมากแค่ไหน แต่ก็ไม่เคยที่จะลืมนึกถึงจุดเริ่มต้นและความเป็นมา ซึ่งสั่งสมไว้ในใจ ทำให้รู้สึกว่า สิ่งนี้คือหนังสือตำราเล่มใหญ่ที่สุดของชีวิต และเป็นตำราซึ่งเชื่อมั่นได้ว่าเป็นความจริงสำหรับตน ในเมื่อรู้อยู่แก่ใจว่าสิ่งที่ปฏิบัติมาแล้ว ทำจากความจริงใจทั้งสิ้น

หากจะนำมากล่าวทั้งหมด คงจะมีรายละเอียดที่ยืดยาวมาก เพราะมันเป็นตำราเล่มใหญ่ที่สุดของตน ดังนั้นจึงขออนุญาตสรุปเฉพาะประเด็นสำคัญ ๆ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความจริงได้ชัดเจน

สิ่งที่อยู่ในวิญญานตนเอง หาใช่เพียงข้อมูลซึ่งปรากฏออกมาเป็นคำพูดหรือตัวอักษร แม้พูดจากใจจริงก็ตาม แต่เนื่องด้วยเราทุกคนต่างก็มีวิญญาน ทำให้การปฏิบัติทุกเรื่อง เป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ช่วยให้เรามีความสุข ดังนั้น แม้งานศิลปะ ซึ่งปรากฏออกมาเป็นภาพเขียน ผลงานถ่ายภาพ การดนตรี และร้อยกรอง บทกลอนต่าง ๆ ย่อมรวมอยู่ในวิญญานตนเองทั้งสิ้น

เมื่อไม่นานมานี้ ฉันได้เขียนภาพบ้านซึ่งตนอาศัยอยู่ตั้งแต่อายุ ๔ ขวบ โดยไม่มีภาพถ่ายในอดีตเป็นต้นแบบ หากเขียนออกมาจากจินตนาการซึ่งอยู่ในส่วนลึกของจิตใจได้อย่างไม่ผิดเพี้ยนไปจากความจริงไม่ว่าสิ่งใดอยู่ที่ตรงไหน แม้เวลาจะผ่านพ้นมาแล้วกว่า ๗๐ ปี

อนึ่ง ในช่วงที่ฉันมีอายุไม่ถึง ๑๐ ขวบ ชีวิตตัวเองถูกกำหนดโดยพ่อ ให้จำต้องจากอกพ่อแม่ออกไปเพื่อเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ด้วยลำแข้งตัวเองอย่างอิสระ แม้กระทั่งระหว่างเรียนหนังสือในโรงเรียน ช่วงเวลากลางวัน ได้กลิ่นอาหารที่โชยมากระทบจมูก แล้วสานลึกลงไปถึงหัวใจ ร่วมกับความหิวโหยของตน เพราะพ่อฝึกให้อดทนโดยไม่ยอมให้เงินติดกระเป๋าแม้แต่สตางค์แดงเดียว ประกอบกับได้สัมผัสกับภาพของบรรดาเพื่อน ๆ ซึ่งมีเงินซื้ออาหารกินกันอย่างอิสระ

การยืนอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมที่แยบยลใจตนเองเช่นนี้ ในชั้นแรกฉันอดใจไว้ไม่อยู่จึงได้เก็บเศษอาหารซึ่งตกอยู่กับพื้นดิน และคุ้ยตามถังขยะเพื่อหาอาหารบรรเทาความหิว แต่ในที่สุดอยู่มาวันหนึ่ง หัวหน้านักเรียนซึ่งเป็นคนมีความรับผิดชอบสูง ให้ความสนใจสอดส่องดูแลบรรดานักเรียนอย่างทั่วถึง ก็แอบมองเห็นเขาจึงจับมือฉันมานั่งตัก พร้อมกับถามว่า **น้องหิวหรือ เอาเงินไปซื้ออาหารทานซิ**

มันเหมือนเป็นสิ่งสะกิดใจให้ฉันได้คิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวฉันเองมีรากฐานจิตใจที่แข็งแกร่งอยู่แล้ว ตนจึงยกมือไหว้แสดงความขอบคุณ แต่ก็ปฏิเสธอย่างนอบน้อม โดยไม่ยอมรับเงินจำนวนนั้น หากกลับทำให้เพิ่มความอดทนแข็งแกร่งลึกซึ้งยิ่งขึ้น หลังจากนั้นฉันไม่ยอมเก็บอาหารกินอย่างแต่ก่อนอีกเลย

นอกจากนั้นยังรู้ได้ด้วยจิตใจสำนึกว่า **พ่อได้ให้สิ่งที่ตีมีคุณค่าแก่ฉันอย่างเหลือล้น**

ฉันรับฟังจากแม่ในช่วงนั้นว่า พ่อพูดกับแม่ว่า **ฉันไม่ชมเขาไม่ว่าเรื่องอันใดที่เขาทำดี เพราะมันจะทำให้เขาเหลิง และได้ใจมากขึ้น** ฉันเพิ่งได้ยินพ่อชมเป็นครั้งแรกและครั้งสุดท้ายเมื่อท่านอายุกว่า ๘๐ ปีแล้วว่า **แป่ว พ่อขอปลื้มลูกมากนะ ลูกได้ให้สิ่งที่ตีมีคุณค่าแก่พ่ออย่างที่สุด**

ฉันรู้ได้จากใจตัวเองว่า ตนได้สนองพระคุณของพ่อด้วยการให้อะไร มั่นคงไม่ใช่เรื่องทรัพย์สินเงินทองอย่างแน่นอน นอกจากนั้นหากมองในมุขกลับ ทำให้ฉันเห็นความจริงได้ชัดเจนว่า ตลอดชีวิตที่ผ่านมาพ่อไม่เคยให้ทรัพย์สินเงินทองอะไรแก่ฉัน แต่พ่อให้สิ่งซึ่งหลายคนไม่มีจะให้กับลูก นั่นคือ **การฝึกจากธรรมชาติให้รู้ถึงคุณค่าของชีวิต จากการต่อสู้ด้วยตนเอง**

อนึ่ง ถ้าใครคิดว่าพ่อทารุณกับฉัน ฉันว่าไม่เป็นความจริง เพราะตัวพ่อก็อยู่อย่างสมณะให้ลูกได้เห็น โดยไม่ขอสิ่งใด ๆ จากใครทั้งนั้น คงมุ่งมั่นทุ่มเทชีวิตให้กับการทำงานอย่างอิสระมาตลอด ฉันนับได้ว่าพ่อเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับลูกเหนือการให้สิ่งอื่นใดทั้งหมด

ประวัติชีวิตในวัยเรียนจากโรงเรียน

ความจริงแล้ว วัยเรียนรู้หาใช่หมายความถึงการเรียนในโรงเรียนเท่านั้น แต่น่าจะเป็นภาพรวมการเรียนรู้ความจริงของชีวิตอย่างผสมผสานไปกับการเรียนในโรงเรียนด้วย

ดังนั้นสิ่งที่จะกล่าวต่อไปนี้น่าจะหมายความถึงภาพรวมซึ่งผู้สนใจศึกษา ควรจะแยกแยะออกจากกันได้เอง รวมทั้งรู้ว่าด้านไหนคือพื้นฐานของอีกด้านหนึ่ง ในเมื่อทั้งสองด้านมีการผสมกลมกลืนกันไปอย่างมีเหตุมีผล

ชีวิตผู้เขียนเริ่มจากการเข้าโรงเรียนชั้นประถมไปจนกระทั่งถึงชั้นมัธยมปลาย จากฐานจิตใจตนเองมิได้แยกแยะสองส่วนออกจากกันเด็ดขาด หากรู้สึกได้ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างขึ้นอยู่กับความรักความสนใจ ซึ่งน่าจะเกิดจากสภาพแวดล้อมที่ปรากฏให้สัมผัสได้ทุก ๆ ด้าน แม้ตนจะถูกผู้ใหญ่และครูบังคับให้ต้องสนใจเรียนในโรงเรียนและในชั้นเรียนแต่ละชั้นอย่างเต็มที่ก็ตาม บางครั้งยังหลบหนีการเรียนในโรงเรียนด้วย

ชีวิตฉันจากช่วงเริ่มต้นเข้าโรงเรียนจนกระทั่งถึงมัธยมปลายจึงมักมีการสนใจทำกิจกรรมต่าง ๆ อย่างหลากหลายร่วมไปด้วย นอกจากนั้นในช่วงชีวิตนี้ ฉันผ่านการเรียนในโรงเรียนมาถึง 10 แห่ง ซึ่งภายในนี้มีทั้งโรงเรียนเล็กซึ่งหลังคาห้องเรียนมุงด้วยใบจากและโต๊ะเก้าอี้เรียนหนังสือ ตั้งอยู่บนพื้นดิน ในจนถึงโรงเรียนซึ่งมีสภาพอยู่ในรั้วในวังและมีบรรดาเพื่อน ๆ ซึ่งเป็นเชื้อพระวงศ์ระดับสูง

สภาพความหลากหลายซึ่งเป็นพื้นฐานชีวิตดังกล่าว ช่วยให้เราฐานความคิดฉันเปิดกว้างและมีอิสระมากขึ้น มีผลทำให้ตนเป็นคนวางตัวและใจเข้ากับคนได้ทุกระดับ นอกจากนั้นยังรู้ความจริงว่า ระดับล่างสุดเป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดของระดับซึ่งอยู่เหนือขึ้นไป

ทั้งนี้และทั้งนั้นเพื่อให้ตัวเองและสังคมส่วนรวม สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง แม้ว่าการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายจะทำให้เกิดภาวะสับสนมากขึ้น จนถึงช่วงหลัง ๆ มักมีคนรุ่นหลังกล่าวอ้างว่า ปัญหาซึ่งคนรุ่นหลังกำลังเผชิญอยู่หนักมากกว่าสิ่งซึ่งคนยุคก่อนที่มีอายุมากแล้วได้รับ

จึงสามารถรู้ได้ว่าข้ออ้างดังกล่าวคือการเรียกร้องความเห็นใจจากชนรุ่นหลัง ซึ่งยังขาดประสบการณ์ชีวิต อันถือเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับผู้ซึ่งเป็นผู้ใหญ่อย่างแท้จริงพึงรู้ได้ จึงไม่นำมาใส่ใจ หรือถือสาหาความแต่อย่างใด

อนึ่ง จากรากฐานความเป็นตัวของตัวเองที่แข็งแกร่ง จึงไม่ยอมหลงตามกระแสซึ่งอยู่ภายนอก แม้การเรียนในชั้นมัธยมปีที่ 1 ในโรงเรียนแห่งหนึ่ง ทั้งครูและเพื่อน ๆ มองด้วยความรู้สึกที่ฉันเป็นคนเรียนเก่งมาก ทั้งในด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ สามารถคิดค้นหาความจริงจากคำถามต่าง ๆ ขอครุรวมทั้งจากเพื่อน ทุกคนที่เข้ามาถามโดยที่คนเหล่านั้นรู้สึกว่าคุณเป็นคนไม่หลงความรู้ ซึ่งเป็นธรรมชาติของทั้งผู้ถามและผู้ให้คำตอบที่สอดคล้องกัน

ในช่วงกลางปีของชั้นมัธยมปีที่ 1 ฉันได้รับการพิจารณาเป็นเอกฉันท์จากทางโรงเรียนให้ข้ามชั้นจากชั้นมัธยมปีที่ 1 ขึ้นชั้นมัธยมปีที่ 2 ในช่วงกลางปี หลังจากขึ้นเรียนชั้นมัธยมปีที่ 2 แล้ว ได้สร้างแรงกดดันขึ้นในใจเป็นอย่างมาก ในเมื่อสิ่งดังกล่าว หาใช่ความปรารถนาที่แท้จริงของชีวิตตนไม่

ดังนั้นเมื่อชีวิตผ่านพ้นมา จนกระทั่งฉันก้าวขึ้นมาเรียนในชั้นมัธยมปีที่ 7 ระหว่างช่วงกลางปี กระทรวงศึกษาธิการได้เปลี่ยนโครงสร้างหลักสูตรใหม่ทั้งหมดและปรับชั้นมัธยมบริบูรณ์ ซึ่งแต่ก่อนจบชั้นมัธยม 8 มาเป็นชั้นมัธยม 6 แล้วนำชั้นมัธยม 7 และ 8 ไปเป็นโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาของแต่ละแห่ง อาทิเช่น โรงเรียนเตรียมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งยังเหลือให้เห็นจนถึงทุกวันนี้

ตัวฉันเองซึ่งเรียนอยู่ในชั้นมัธยม 7 มาแล้วกว่าครึ่งปี แทนที่จะก้าวไปสู่มัธยม 8 จนจบ ซึ่งช่วงนั้นก็เปิดโอกาสไว้ให้ แต่ฉันกลับตัดสินใจอยกกลับมาเรียนชั้นมัธยม 6 อีกครั้งหนึ่ง และผลการสอบอยู่ในระดับสูงมาก ซึ่งตนก็ไม่ได้สนใจประเด็นนี้ อีกทั้ง**ไม่มีความคิดที่จะเข้าเรียนต่อในมหาวิทยาลัยด้วย**

ผลจากรากฐานความคิดดังกล่าว ทำให้ฉันตัดสินใจเรียนข้ามมัธยม 6 ต่อมาอีก 2 ปี รวมทั้งสิ้น 3 ปี สอบได้ประกาศนียบัตรชั้นมัธยมบริบูรณ์ของกระทรวงศึกษาธิการรวม 3 ใบซ้อน แต่ตนก็ไม่ได้สนใจประกาศนียบัตรไว้โดยที่เห็นว่าเป็นเพียงแผ่นกระดาษเท่านั้น

จิตวิญญาณของฉันมุ่งความสนใจไปยังการเรียนรู้ ซึ่งมีผลทำให้ รากฐานจิตใจ ลึกซึ้งและเปิดกว้างมากขึ้น ดังนั้นแม้เรียนข้ามชั้นก็จริง แต่รากฐานจิตใจฉันไม่ได้ช้าเท่าเท่าใดนัก หากปรับเปลี่ยนรูปแบบอย่างต่อเนื่องเรื่อยมา

ในช่วงการเรียนชั้นมัธยมบริบูรณ์ครั้งที่ 2 ตนได้ใช้เวลาส่วนหนึ่งทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านศิลปะกว้างขวางมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นในระหว่างการเรียน ฉันได้ผสมผสานเอาการสอนเพื่อนทุกคน เข้าไว้ในชั้นอย่างมีความสุข ช่วยให้ผู้รู้สึกว่ายิ่งเพื่อนถามมากขึ้น ร่วมกับการตอบจากใจเราเองที่มีความจริงใจ ถือเป็นการพัฒนารากฐานความรู้ของตนให้ยิ่งลงลึกซึ่งขึ้นไปอีก

พ่อฉันเคยบอกว่า **แกเรียนเก่งเท่านั้นยังไม่พอ ต้องเรียนให้ได้ที่ 1 ในชั้นด้วย** ฉันรับฟังได้แต่ไม่เห็นด้วยกับความคิดของพ่อ คงเก็บไว้ในใจอย่างเงียบ ๆ โดยไม่ได้ตอบใด ๆ ทั้งสิ้น

จากคำพูดของพ่อ ทำให้ฉันรู้สึกว่าการเรียนเก่งมันเป็นไปตามธรรมชาติของเราเองโดยไม่เคยคิดอยากเรียนเก่ง นอกจากนั้นการคิดที่จะเอาที่ 1 ในชั้น น่าจะเป็นแนวความคิดที่ต้องการอยู่เหนือคนอื่น ซึ่งแท้จริงแล้วเราทุกคนเป็นคนด้วยกัน ควรจะมีความจริงใจและโอบอ้อมอารีซึ่งกันและกันมากกว่า

ธรรมชาติของมนุษย์ต่างก็มีใจเป็นธรรมชาติด้วยกันทุกคน ดังนั้นถ้าเราจริงใจกับผู้อื่น ย่อมทำให้ผู้อื่นมีความรักความจริงใจต่อเราด้วยเช่นกัน สิ่งนี้น่าจะถือเป็นหลักปฏิบัติให้แต่ละคนรวมทั้งสังคม มีความสุขร่วมกันได้

การที่เพื่อน ๆ ถามด้วยความไม่รู้ แต่คนเหล่านั้นรู้ดีว่าฉันเป็นคนมีใจเปิดเผยความจริงให้กับทุก ๆ คน ดังนั้นสิ่งนี้เองที่ช่วยให้ฉันได้รับการเปิดใจทำให้รู้ความจริงจากสิ่งต่างๆ รวมทั้งจากใจเพื่อน ๆ ลึกซึ้งยิ่งขึ้น อีกทั้งถือเป็นสิ่งสำคัญเหนือกว่าความสำคัญของข้อสอบซึ่งครูผู้รู้แล้วได้ประดิษฐ์ขึ้นมาตามเรา เพราะสิ่งเหล่านั้นเป็นเพียงสิ่งสมมุติเท่านั้น หากใช้เป็นของจริงในการตรวจสอบความรู้ไม่

ประสบการณ์ชีวิตที่เป็นรูปธรรม

ความจริงทุกสิ่งทุกอย่างในชีวิตของแต่ละคน ย่อมมีความเป็นมาอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากมีเหตุมีผลเชื่อมโยงถึงซึ่งกันและกันทั้งหมด แต่การแสดงออกในการนำมาเขียนหรือพูดก็ตาม น่าจะเป็นเพียงตัวอย่างของจริงซึ่งได้นำปฏิบัติมีผลมาแล้ว ดังนั้นผลจากสิ่งที่เป็นมาในอดีต ย่อมช่วยให้แต่ละคนมีโอกาสเรียนรู้ความจริงจากสิ่งที่ผ่านพ้นมาแล้วอีกทั้งนำไปบรรจุเป็นความจริงไว้ในใจตนเอง

ดังนั้น การให้ความสำคัญแก่อดีตจึงมีผลส่งเสริมให้เกิดภาวะการเรียนรู้จากใจตนเอง ซึ่งล้วนมีความจริงปรากฏอยู่ภายในทั้งสิ้น และสิ่งสำคัญที่สุด สิ่งซึ่งกล่าวมาแล้วทั้งหมด ย่อมมีผลเสริมสร้างรากฐาน **ความรักความจริงใจ** ต่อการปฏิบัติกับสิ่งซึ่งอยู่นอกให้ยังลงลึกซึ้งยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งซึ่งอยู่นอก ที่สำคัญที่สุด น่าจะได้แก่ความรักความจริงใจต่อเพื่อนมนุษย์ทุกคน

ทั้งนี้และทั้งนั้นสิ่งที่ผ่านพ้นมาแล้วทั้งหมด ไม่ว่าเราจะพอใจหรือไม่พอใจใครก็ตาม ทั้งสองด้านล้วนเป็นความจริงทั้งสิ้น ทำให้สรุปได้ว่า **ความพอใจและความไม่พอใจ คงไม่มีสิ่งใดเป็นแก่นสาร** หากมีแต่ความจริงทั้งสิ้น

สิ่งที่ขออนุญาตนำมากล่าวไว้ในที่นี้ จึงเป็นเพียง ตัวอย่างซึ่งนำมาจากประสบการณ์ชีวิตตนเองเท่าที่ผ่านพ้นมาแล้วในอดีต เนื่องจากไม่สามารถที่จะนำมาบันทึกไว้เป็นเหตุผลให้เป็นประโยชน์เพื่อการศึกษาหาความรู้ได้ทั้งหมด

ความจริงส่วนหนึ่งจากงานกล้วยไม้ในอดีต

ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๔๘ - ๒๕๕๕ ระหว่างนั้นฉันให้ความสำคัญในการศึกษาหาความรู้อยู่แล้วและประสบการณ์จากการเพาะเมล็ดกล้วยไม้จนถึงขั้นให้ดอกด้วยตนเอง เนื่องจากอีกด้านหนึ่ง แม้เพียงผู้ปฏิบัติอยู่แล้วรายสองราย แต่มีการปิดบังความรู้ไว้เพื่อประโยชน์ของตน ทำให้เกิดการต่อสู้จากจิตวิญญาณตัวเองที่ต้องการเปิดเผยความจริงเกิดขึ้นจากใจอย่างอิสระ

เนื่องจากเมล็ดกล้วยไม้ไม่เหมือนเมล็ดพืชอย่างอื่น โดยเหตุที่ว่าไม่สามารถงอกเป็นต้นได้ด้วยตัวเอง เพราะขาดส่วนที่เป็นอาหารหล่อเลี้ยงตามธรรมชาติ จึงต้องอาศัยชีวิตอื่น โดยเฉพาะเชื้อราจำพวกหนึ่งซึ่งต่างก็พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน เพื่อการดำรงชีวิตทั้งสองฝ่าย

มนุษย์ได้เพียรพยายามค้นคว้า ล้วงเอาความเร้นลับจากธรรมชาติมาใช้ประโยชน์ หลังจากรู้แล้ว มนุษย์จึงใช้ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ประดิษฐ์อาหารให้แก่เมล็ดกล้วยไม้ เพื่อช่วยการงอก ในช่วงถัดมาจึงได้มีการเพาะเมล็ดกล้วยไม้ลงในขวดอาหาร แต่สิ่งที่ฉันเผชิญอยู่ในขณะนั้น คงไม่ใช่เรื่องเหล่านี้ หากเป็นเรื่องของ **คน** ที่หวนความรู้ เพราะฉันต้องการเปิดเผยความรู้ให้กับเพื่อนมนุษย์ทุกคน

ดังนั้นสิ่งแรกทำให้ฉันรู้ว่า ความวิริยะอุตสาหะซึ่งอยู่ในวิญญานการต่อสู้ของตัวเองเพื่อสนองความต้องการของผู้อื่นตามเจตนารมณ์ของตน นับเป็นสิ่งมีคุณค่าอย่างยิ่ง ที่มีโอกาสนำวิถีชีวิตไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งหมายถึง ความสุขที่อยู่ในรากฐานจิตใจ

ช่วงนั้นรายได้ส่วนตัวที่ฉันได้รับจากการทำงานประจำก็มีไม่มากนัก เพียงนำมาช่วยเหลือชีวิตแม่และคนที่อยู่ใกล้ชิดก็จะหมดแล้ว

จากจิตใจที่มุ่งมั่น ช่วยให้เกิดพลัง ค้นหาสิ่งซึ่งพอจะนำมาดัดแปลงใช้เป็นเครื่องมือช่วยเสริมการเลี้ยงลูกกล้วยไม้ชุดแรก ซึ่งตนเพาะขึ้นมาได้ จากจิตวิญญานของการต่อสู้

อยู่มาวันหนึ่ง ระหว่างที่เดินเล่นอยู่ในสวนหลังบ้านซึ่งเป็นที่พักอาศัยซึ่งทางการจัดให้ ตาฉันมองไปเห็นหลุม ๆ หนึ่ง หลังจากมองลงไปดูแล้วจึงพบว่า เป็นบริเวณที่เคยเป็นส้วมเก่ามาก่อน มีหลุมขุดลงไปในพื้นที่ดินและเห็นถึงส้วมซึมฝังอยู่ในนั้น ตนจึงเดินเข้าไปยังใต้ถุนบ้าน หยิบจอบเล่มหนึ่งออกมาขุดถึงหลุมนั้นขึ้นมาด้วยมือตัวเอง นำมาตั้งไว้มุมหนึ่งของเรือนกล้วยไม้ซึ่งแต่เดิมเคยเป็นเล้าไก่มาก่อน โดยที่ฉันดัดแปลงมาทำเป็นเรือนกล้วยไม้ มุมหลังคาด้วยทางมะพร้าวอย่างเรียบง่าย

ที่พื้นถึงส้วม ฉันได้นำเอาอิฐมอญมาปูลงบนพื้นดินและเก็บเศษกระจกแตก ๆ ซึ่งมีผู้นำมาทิ้งไว้ริมรั้วระหว่างบ้านถัดไป นำมาใช้ทำเป็นหลังคากันฝน โดยวางสลับกันไปมาให้พอคุ้มฝนได้

ฉันสามารถปลูกกล้วยไม้เล็ก ๆ ภายในตู้ใบนี้จนกระทั่งเจริญเติบโตขึ้นมาในระดับหนึ่ง แล้วจึงนำออกมาปลูกภายนอกจนกระทั่งมีดอกสวยงาม

สิ่งนี้คือความภูมิใจในช่วงนั้น ทำให้เข้าใจได้ว่า **ความภูมิใจอยู่ที่รากฐานความรักความพยายามตลอดจนการต่อสู้กับใจตนเอง เหนือกว่าการได้มาซึ่งกล้วยไม้ที่ให้ออกสวยสดงดงามเท่านั้น**

อยู่มาวันหนึ่ง ในช่วงปี พ.ศ. ๒๕๓๐ ซึ่งช่วงนั้นวงการกล้วยไม้เมืองไทยซึ่งเป็นผลจากการริเริ่ม ภายใต้อาณัติการอุทิศสิ่งที่อยู่ภายในจิตวิญญานตนเองให้กับทุกคน ฉันได้ไปยืนอยู่ท่ามกลางสวนกล้วยไม้แห่งหนึ่งซึ่งรับจ้างปลูกกล้วยไม้เล็กจากขวดเป็นจำนวนเรือนแสนเรือนล้านต้นเพื่อส่งไปขายยังประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

ทำให้ฉันหวนกลับไปคิดถึงลูกกล้วยไม้เล็ก ๆ ซึ่งเกิดขึ้นมาใหม่เพียงไม่กี่ต้นบนแผ่นดินผืนนี้ จากการปลูกและประคบประหงมอย่างดี ภายในถึงส้วมเก่า ๆ ซึ่งใช้กระจกแตก ๆ มุมหลังคากันฝน ได้ช่วยให้รู้คุณค่าซึ่งอยู่ในรากฐานตนเองอย่างลึกซึ้ง จึงได้นำมาเก็บไว้ในใจ

การนำมาบันทึกไว้ก็เช่นกัน หากมุ่งทวงบุญคุณจากผู้อื่นไม่ หากการบันทึกจากใจตัวเอง ช่วยให้คุณมีความมั่นคงภายในจิตวิญญาณที่อิสระลึกซึ้งยิ่งขึ้นกว่าเก่า โดยที่รู้ว่า **หากไม่มีวันนั้น ย่อมไม่มีวันนี้**

จากตำรากล้วยไม้สู่ความสำเร็จ

ระหว่างช่วงที่ผ่านมา ฉันเริ่มเขียนหนังสือเกี่ยวกับกล้วยไม้เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๙๕ - ๒๕๙๖ เริ่มจากหนังสือเรื่อง **หลักการใช้ปุ๋ยสำหรับกล้วยไม้และต้นไม้ทั่วไป** ซึ่งเป็นหนังสือที่อ่านง่าย เข้าใจง่ายสำหรับชาวบ้านที่ไม่ได้เรียนเกษตร

เหตุผลที่เริ่มต้นจากการเขียนหนังสือเรื่องนี้ ฉันเริ่มจากสิ่งซึ่งอยู่ใกล้ตัวมากก่อน โดยเหตุที่รู้ว่าช่วงนั้นผู้ปลูกกล้วยไม้ซึ่งแม้จะมีอยู่ไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นเศรษฐีและผู้มีอันจะกิน รวมทั้งบรรดาเจ้านายและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่

ฉันพิจารณาเห็นว่า ในด้านที่เกี่ยวข้องกับปุ๋ยมีอยู่สองกลุ่มความเชื่อ กลุ่มหนึ่งเชื่อว่ากล้วยไม้ไม่ต้องการปุ๋ย กับอีกกลุ่มหนึ่งเริ่มรู้จากฝรั่งว่าการปลูกกล้วยไม้โดยใส่ปุ๋ยน่าจะมีผลดี แต่คนกลุ่มนี้พยายามปิดบังไม่ยอมให้คนอื่นรู้ว่า ตนใส่ปุ๋ยกล้วยไม้ จึงทำให้ไม่เกิดการพัฒนาซึ่งเป็นผลดีต่อส่วนรวม

ส่วนอีกด้านหนึ่งนั้น สิ่งซึ่งอยู่ใกล้ตัวฉันมากที่สุดก็เพราะเหตุผลว่า ฉันเรียนเกษตรมาในสายของดินและปุ๋ย ประกอบกับจิตวิญญาณตัวเองสนใจทำเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย โดยเหตุที่ตนมีความรู้สึกห่วงใยชนรุ่นหลังและชาวบ้านทั่ว ๆ ไป

ดังนั้นหนังสือเรื่องนี้จึงเป็นจุดเริ่มต้น ทำให้ตนต้องต่อสู้กับใจตัวเองอย่างทำทนายมาก เนื่องจากเมื่อหนังสือเล่มนี้ปรากฏออกมาแล้ว ฉันได้รับการต่อต้านจากคนสองกลุ่มความคิด อย่างหนักหน่วง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิบัติและการกล่าวร้ายลับหลัง

หลังจากหนังสือเล่มนี้ออกมาแล้ว จึงมีหนังสือเกี่ยวกับกล้วยไม้ซึ่งเป็นหนังสือค้นคว้าทดลองที่เกิดขึ้นภายในสวนหลังบ้านตัวเอง สานถึงความรักความต้องการของเพื่อนมนุษย์ต่อมาอีก ๒ เล่ม

หลังจากปี พ.ศ. ๒๕๐๒ เป็นต้นมา ตนก็ไม่ได้เขียนหนังสือเรื่องกล้วยไม้อีกเลย เนื่องจากช่วงนั้นมีกิจกรรม เช่น การให้การฝึกอบรมและกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งใช้เวลาออกงานประจำ ทำเพื่อประชาชน อันเป็นผลจากงานส่งเสริมเผยแพร่ ทั้งในด้านการเขียนหนังสือ การออกรายการโทรทัศน์และวิทยุ รวมถึงการเปิดอบรม โดยใช้เวลานานราชการประจำทำอย่างอิสระติดตามมาอย่างมากมาย รวมถึงการขยายงาน จนกระทั่งเป็นเครือข่ายกระจายออกไปจังหวัดต่าง ๆ กว้างขวางมากขึ้น

สถานการณ์ดังกล่าว ทำให้เวลาในการเรียบเรียงหนังสือลดน้อยลงไปมาก แม้กระทั่งเวลากลางคืนยังมีงานจากต่างประเทศที่ทราบกิตติศัพท์จากการประชาสัมพันธ์แบบธรรมชาติหรืออาจกล่าวได้ว่า **แบบปากต่อปาก** กระจายกว้างขวางมากขึ้น ทำให้ตนต้องแสดงความรับผิดชอบในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างกว้างขวาง

ฉันเว้นช่วงการเขียนตำราเกี่ยวกับกล้วยไม้ไปนานหลายปี จนมีคนทั่วไปปรารภถึงความต้องการกว้างขวางมากขึ้นรวมเวลาแล้วไม่ต่ำกว่า ๑๐ ปี

ใจหนึ่งก็คิดว่า ถ้าเขียนหนังสือกล้วยไม้ครั้งใหม่จะต้องทำให้สมบูรณ์มากที่สุดสำหรับขณะนั้น ถึงขนาดตั้งเป้าไว้ว่า หนังสือเล่มนี้ควรจะมีขนาดหน้าประมาณ ๑,๐๐๐ หน้ากระดาษพิมพ์ และจำทำเป็นปกแข็งด้วย

เมื่อมีผู้แสดงความต้องการหนังสือกล้วยไม้เพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่ใจหนึ่งฉันก็รู้สึกว่ **ตนเป็นคนผลัดวันประกันพรุ่งมาเรื่อย ๆ** ซึ่งเป็นนิสัยไม่ดี ความรู้สึกนี้เกิดขึ้นจากใจตนเองอย่างเป็นธรรมชาติ

ธรรมชาติภายในใจฉันซึ่งเป็นมานานแล้วก็คือ **เพื่อเกิดปัญหาอะไรขึ้นมักหวนกลับมาโทษตัวเองด้านเดียวเสมอ ๆ** นอกจากนั้นความคิดฉัน มักมีลักษณะหมุนวนเป็นวัฏจักรเพื่อหาทางออก จึงทำให้เกิดการเอาชนะใจตัวเองขึ้น

การที่ตนมองเห็นสองด้านคือ **ด้านเรากับด้านเขา และด้านเขากับด้านเรา** ทำให้คิดว่า **ถ้าเราบังคับใจตนเองไม่ได้ก็ต้องให้คนอื่นบังคับ** แต่การตัดสินใจลักษณะนี้ ฉันเป็นผู้สร้างเงื่อนไขขึ้นมาเองที่จะให้ผู้อื่นมาบังคับฉันให้สำเร็จ

ตามความตั้งใจของตน ฉันคิดว่าหนังสือเล่มใหม่ ควรหาถึง ๒๐ บทเป็นอย่างน้อย นอกจากนั้นได้ประเมินล่วงหน้าไว้ว่าควรจะมีขนาดหน้าประมาณ ๑,๐๐๐ หน้า ฉันจึงสร้างเงื่อนไขขึ้นมาเอง โดยเริ่มต้นเรียบเรียงเอาไว้เพียงสองบท แล้วจึงไปที่โรงพิมพ์แห่งหนึ่ง ซึ่งระหว่างฉันกับเจ้าของโรงพิมพ์รู้จักกัน รวมทั้งเชื่อในเกียรติในศักดิ์ศรี ซึ่งกันและกันอย่างชัดเจน

ฉันตกลงกับเจ้าของโรงพิมพ์เอาไว้ว่าตนจะส่งต้นฉบับให้เสร็จสิ้นภายใน ๑ เดือน ส่วนที่ส่งไปแล้วก็ให้ดำเนินการได้เลย นอกจากนั้นยังช่วยนำมาตรวจแก้ไข สิ่งซึ่งดำเนินการไปแล้วเป็นช่วงๆ ด้วย

โดยเหตุที่ฉันเป็นคนรักษาคำพูดและศักดิ์ศรีแม้เจ้าของโรงพิมพ์ไม่ได้เตือนฉันแต่อย่างใด แต่ในใจฉันก็รู้สึกเหมือนเขาเตือนเรา เพราะว่าตนเป็นคนที่ไม่ชอบทำให้ใครเดือดร้อน

ปรากฏว่าช่วงนั้น หลังจากทานอาหารค่ำเสร็จฉันเปิดไฟข้างเตียงนอนมีเครื่องพิมพ์ดีดเครื่องเล็ก ๆ สองเครื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ นั่งทำงานเรื่องนี้ บางคืนตลอดรุ่งโดยไม่ได้หลับไม่ได้นอนและมีการส่งต้นฉบับทยอยเข้าโรงพิมพ์เรื่อย ๆ อย่างไม่ขาดตอน

ในที่สุดปรากฏว่าได้หนังสือตำรากล้วยไม้ที่มีชื่อว่า **การปลูกเลี้ยงกล้วยไม้ในสภาพแวดล้อมของประเทศไทย** ปรากฏออกมาสู่ความต้องการของประชาชนหน้าประมาณเกือบ ๑,๐๐๐ หน้าเสร็จในเวลา ๑ เดือน

หลังจากนั้นตัวฉันเองต้องเข้ารับการรักษาพยาบาลอยู่ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์เป็นเวลา ๑๐ กว่าวัน มันไม่ใช่ความทุกข์ จึงไม่ใช่เป็นปัญหาทำให้เดือดร้อน หากเป็นความสุขขั้นตอนหนึ่ง ในเมื่อการให้สัญญากับใจตัวเอง บังเกิดผลสำเร็จ

พี่น้องประชาชนทั่วไปเป็นพื้นฐานสำคัญของชีวิต

ฉันเป็นคนอยู่ที่ไหนก็อยู่ได้และอยู่ในสภาพอย่างไรก็อยู่ได้ทั้งนั้น ซึ่งหมายถึงการยอมรับความจริงได้ทุกเรื่อง

ด้วยเหตุนี้เองเท่าที่ชีวิตผ่านมาแล้วทั้งหมด แม้แต่เริ่มเข้าโรงเรียนจนถึงเข้ามหาวิทยาลัยตลอดจนออกมาทำงาน หากมองเพียงผิวเผินอาจทำให้รู้สึกว่ **ชีวิตต้องระเห็จจะเหินไปเรื่อย ๆ** แต่หากมองอีกด้านหนึ่ง จะพบว่า วิถีชีวิตซึ่งเรียนรู้ความจริงจากความหลากหลาย หากดำเนินไปอย่างเป็นธรรมชาติ ย่อมช่วยให้รากฐานอิสระ ทำให้มองเห็นความจริงทั้งกว้างไกลและลึกซึ้งยิ่งขึ้น นับเป็นกำไรชีวิตอย่างหนึ่งของการเรียนรู้

การก้าวเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยเป็นไปตามธรรมชาติ ตนจึงไม่ได้คิดจะสอบแข่งขันกับใคร การออกทำงานก็เช่นกัน ฉันไม่ได้คิดสมัครเข้าไปทำงานที่ไหนแม้สมัครเข้าทำราชการ หากมุ่งมันลงสู้พื้นดินอยู่ตลอดเวลา โดยที่เกิตความรู้สึกอย่างเป็นธรรมชาติว่า อยู่ที่ไหนที่มีอิสระย่อมมีความสุขได้ทั้งนั้น และการที่พบความสุขจากใจ ได้ช่วยให้ตนทุ่มเททั้งชีวิตทำงานอย่างสุดความสามารถ

แม้ช่วงหลังฉันถูกขอตัวไปทำงาน จากที่หนึ่งสู่อีกที่หนึ่งก็เป็นเรื่องของคนอื่นทั้งนั้น ใครจะให้ไปที่ไหน ก็ไปได้โดยไม่ทุกข์

อย่างไรก็ตามวิญญานฉันรักธรรมชาติที่อิสระมาตลอดดังนั้นแม้จะไปที่ไหน ความรู้สึกรับผิตชอบจากใจตัวเองจึงอยู่ที่คนทั่วไป ซึ่งชีวิตเขาทั้งหลายยืนอยู่ในระดับล่าง รวมถึงชนรุ่นหลัง ซึ่งสิ่งนี้เองที่ทำให้ฉันมีความสุขในการทำงานอย่างเต็มที่ แม้มายจะไปอยู่ในสภาพอย่างไรก็ตาม

หลังจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ขอตัวฉันจากกรมการข้าวกระทรวงเกษตรราธิการ (ชื่อในสมัยนั้น) มาทำงานภายใต้สังกัดมหาวิทยาลัยหลังจากมีการจัดตั้งภาควิชาพืชสวน (แต่ก่อนเรียกชื่อว่า แผนกวิชาพืชกรรม)

อย่างไรก็ตาม วิญญานฉันก็ไม่ยอมให้ร่วมมหาวิทยาลัยล้อมเอาไว้ได้ หากยังมั่นคงอยู่กับคนทั่วไปในแผ่นดินผืนนี้ ซึ่งประเด็นนี้เอง อาจทำให้หลายคนเริ่มรู้สึกขัดแย้งและนึกเขม่นฉันอยู่ในใจ แต่ตนก็สามารถอยู่ได้อย่างเข้มแข็ง เนื่องจากมีศิลปะในการเรียนรู้ความจริงจากเพื่อนมนุษย์เป็นพื้นฐานอยู่แล้ว จึงมีประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและศรัทธาอย่างเห็นได้ชัด

ฉันได้รับการยอมรับจากคนทั่วไปซึ่งอยู่ภายนอกมหาวิทยาลัยกว้างขวางถึงระดับหนึ่ง ทำให้บรรยากาศในภาควิชาพืชสวนมีชีวิตชีวามากขึ้น จากการที่มีบุคคลภายนอกเข้ามาหาฉันอย่างต่อเนื่อง

เสมือนเปลี่ยนบรรยากาศจากสิ่งที่พบในหน่วยราชการต่าง ๆ นอกจากนั้น สิ่งดังกล่าวทำให้เกิดภาพความโดดเด่นของตัวบุคคลให้ผู้ร่วมงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้เป็นหัวหน้างาน รู้สึกกระยาอยู่ในใจอย่างลึก ๆ

เข้าตำราที่คนแต่ก่อนพูดไว้ว่า **จงทำดีแต่อย่าเด่นจะเป็นภัย**